

освобождениз. За да се постигне това, необходимо бѣше да се преминатъ етапи, безъ които бѣлнуваното достижение, прсникъ-гаще душата и съвестта на вснчки—освободителното дѣло на бѣлгаритѣ—не бѣше възможно, не сѣше мислимо.

Подиръ многократнитѣ презъ вѣкове самостоятелни опити за една революционна акция; подиръ ожиданията, възлагани на странични чужди фактори отъ политически характеръ; подиръ вземането дейло участи: въ „завѣритѣ“ на Румѣния, Сърбия и Гърция; подиръ всичко това въ Цариградѣ, въ интимни срѣди на бѣлгарски дейци, се чертае мълчаливо, даже нѣкакъ инстинктивно, не организовано, не по нѣкой планъ: „да се почне най-напредъ борба съ Фенеръ, съ патриархата, съ висшето грѣцко духовенство, което не само тегнѣше върхи народната душа, измѣчваше народнитѣ чувства и ограбваше материално и морално народно и лично достояние, тъпчеше духовни блага и ценности, но при това още душеше всички копнежи къмъ високи обществени и политически достижения“.

Духовното иго на Фенеръ не бѣше нито по-леко, нито по-малко опасно отъ политическото на Баби-алие. „Золумитѣ“ на грѣцкитѣ деспоти много пѣти надминаваха по своята тежкота насилията, грабежитѣ, злоупотрѣбленията на нѣкои „паши“, аени, йеничари, далии и кѣрджалии. Бѣлгарската „рая“ правѣше оплаквания противъ еднитѣ и другитѣ; депутации отъ разни мѣста идваха въ Стамбулъ съ „оплаквания“ и подаваха махзари“ (изложения) и „арзухали“ (заявления) за своитѣ неволи и искъха защита; но водачитѣ въ Цариградѣ се сетиха, че тактически ще бжде по-умѣстно да се ограничатъ временно и преди всичко съ оплаквания противъ Фенеръ и да засилятъ борбата си противъ духовнитѣ деспоти и да се издигне знамето на просвѣщението. Така, изъ Мизия, Тракия и Македония се нададе общъ викъ, който първи пѣтъ изкочи отъ Скопѣе, 1833 г., отъ гдето поискаха отъ грѣцката патриаршия да имъ прати бѣлгарски владика. Обадиха се следъ това видинци, търновци, охридчани, пловдивчани и др. Въ Цариградѣ се появиха ратници изъ срѣдата на мѣстни търговци, еснафлии, джелепи, таинджии, абаджии и др., а после и особени пратенци, за да се оплакватъ противъ грѣцкитѣ епархийски владии и тѣхнитѣ злоупотребления.

И се почва първиятъ етапъ на борбата: противъ Фенеръ за добиване бѣлгарски владии, бѣлгарски черкови и народни училища. Най-раннитѣ бѣлгарски списания и вестници станаха проводници на сѣщата мисль: просвѣтителни органи. Гаврилъ Кръстевичъ, д-ръ Иванъ Богоровъ, Акександръ Боровичъ Екзархъ,